

משנה ברורה סי' רנ"ו
ביאור האב"ד ר"ק
ש"ת פנים, כ"ט/פ"ו

דבר המורה ע"י וע"י אין להקל בענין זה כי כ"ח בשעת הדחק וגם אז
יחלה שיטה השטר ע"י ע"פ סוגיות חכ"ם ונמנמ"ס כמו שכתב רמ"א.
והנ"ל זה ודק"ס ל"ו המורה להחזיק יעו"ש ש"ד ומתוך דג"ר כפשו"ט
ואינו עשה שום מחלוקת לענין ע"פ אש"י ונדל"ו הקב"ה יתן לו ענ"ו זה
הכללה בבב"ק בשעת ימי המשפט:

חפץ הלכות לשון הרע כלל ד חיים קמו

מקור החיים

ד"ר יומ"י: שנת משפחה - י"ח חשוון. ס"ו אדר. ס"ו תמוז. 130 שנת משפחה - י"ח חשוון. ס"ו אדר א' ו' תמוז.
נאם עבר וספר לשון הרע על חברו, וקא לעשות משו"ב, תלוי
בזה: אם השומעים דחו את דבריו ולא נתענה חברו על-ידי זה

כלל בעינייהם, אם-כן לא נשאר עליו, כי אם העז דבין אדם למקום, דתנו
שעבר על רצון השם שאנו על זה, כמו שכתבנו לעיל בפתיחה. תשנו,
שיתקוט על שעבר, ויתגדה, ויקבל על עצמו קלב שלם על להבא שלא
לעשות כן, כמו בכל עונות שבין אדם למקום. אכל אם חברו נתענה על-ידי
זה בעיני השומעים ונספב לו על-ידי זה ה"ק בגופו או בקמונו או שהאר לו
על-ידי זה, הרי הוא בכל עונות שבין אדם לחברו, שאפילו יום-הכפורים יום
המיתה אין מקפר, עד שיצא את חברו, על-פ"נ צריך לבקש מחילה מחברו
על זה (מ), וכשיחפ"ס וימתל לו, לא נשאר עליו כי אם העז דבין אדם
למקום, ויששה כפ"ל. ואפילו אם חברו אינו יודע צדו כלל מזה, צריך לגלות

(מ) מה שעשה נגדו שלא בדיון, ולבקש מפני מחילה על זה, בין שהוא
יודע שעל ידו נספב לו דבר זה:

תפלה על הדיבור והשמיעה

לקוח מנוסח התפלה שיסד החפץ חיים וצוק"ל

רבנו של עולם, יהי רצון מלפניך אל רחום ותנון שתזכני היום
בכל יום לשמור פי ולשוני מלשון הרע ורכילות:
ואזהר מלדבר אפילו על איש ח"ד. וכל שפן על כלל ישראל, או
על חלק מהם, וכל שפן מלהתרעם על מדותיו של הקדוש ברוך הוא:
ואזהר מלדבר דברי שקר, מנופה, מחלוקת, פצס, גאווה, אונאת
דברים, הלפנת פנים, לצנות, וכל דיבור אסור:
ונפני שלא לדבר כי אם דבר הצריך לעניני גופי ונפשי, ויהיו כל
מעשי לשם שמים:

לוח יומי: שנה פשוטה — כ סיון

שנה מעוברת — ו סיון

ובכמה צריך האדם להודיעו מצוה, כשיזכר שעונותיו הגיעו עד בית קדש הקדשים! ובאמת מציינו כעין זה בתנא דבי אליהו (אליהו רבה פרק י"ח), שהלשון הרע שהוא מספר, הוא עולה עד כנגד פסא הכבוד, שאמר (תהלים עג, ט) "שתו בשמים פיהם, וילשונם תהלך בארץ".

ויותר מזה ניכר לראות דבר נקלא ונורא מאד, שהכנה הגדול, כשהוא נכנס פעם אחת בשנה בבית קדש הקדשים, העבודה הראשונה שלו, קדם קבלת דם הפר וזריקתו, הייתה הקטרת הקטרת, כדכתיב בתורה (ויקרא טו, יג): ואיתא ביומא (דף מד.), שהקטרת הייתה מכפרת על חטא הלשון, וכמו שאמרו שם: יבוא דבר שבחשאי, וכפר על מעשה חשאי. מזה ניכר להבין גדל קלקולו של הלשון, שהגיע עד בית קדש הקדשים, לפני ולפנים, ושם צריך לזה כהן גדול, שהוא האיש המקדש מקל קלל ישראל, והוא יראה לכפר שם לפני ה'.

לוח יומי: שנה פשוטה — כא סיון

שנה מעוברת — ז סיון

והתבונן עוד, אחי, בזה, שאף שפעם אחת בשנה התר לכהן גדול לקנס לפני ולפנים, לא התר לו כי אם בעונן הקטרת, להסיר עון לשון הרע, ובלא זה חייב מיתה, ואחר כך הזאת הדם, הרי דעון זה מעבב קל הכפרה, דעבודת פנים — "חקה" פתיב בהו, פידוע (עיי' מנחות יט, וכן כו. — אמנם שם מיירי לגבי כל עבודת יום הכיפורים דהוי עיכובא עיי"ש).

גם ניכר לנו ללמד מזה הנהגה ישרה, שבבוא האדם למשן את עגניו ולשוב בתשובה לפני ה' על חטאותיו, תחלת הכל צריך לראות למשן דבר זה, והיינו חטא הלשון, ואז תקבל תשובתו; כמו שמצינו אצל הכהן הגדול, שקדם בואו לכפר עון טמאת מקדש וקדשיו, אף שהוא גם כן עון פרת, מקל מקום צומת התורה אותו למשן מתחלה לכפר חטא הלשון על ידי הקטרת.

לעמים או לפדוף (ד) מתוך שטחיהם לעמים (ה) מקומות שבהן ילידיהם על הקברות
והרבות (ה) נזקקה והפך מנהגו ופסקו בהתקנות שמועט הכתובות מהם לאחר שהתירו עליהם (ו) וסוף
ידיו עליו דמות הקרבן (ז) חורקין צד מעיטם על הגנות או בחלוקה מקום שהעופות יכולין לקחם
(ח) משם (פור) (ט) משם

תרו שיפיים אדם חבירו בערב ויהי כו' וכו' ד' סעיפים:

א יעבירות שבין אדם לחבירו אין יהי' כ מכפר עד שיפייסנו ואפי' לא הקנינוהו אלא בכפפים
ב מכנה עובד
ג במהל ס"ד
ג במהל דרך תמול
ס
(א) צריך (ב) לפייסו ואם אינו מתפייס בראשונה (ג) * יחזור וילך פעם שנייה ושלישית
(ד) ואם אינו מתפייס בג"פ (ה) אינו זקוק לו (ו) יפייסו יאמר

באר היטב

המוכן כיום לכל מי עיין מט"מ: (ג) לגנים, ומ"מ אין לחזור
אחר לגנים דוקא דהו' כעין דרכי האמורי אלא אם חזרנו לו. לכן
יקח צ"מ. ואם אין לו מרגול יקח שאר בע"מ והגיס אכל לא מוריס
וגנ' יונה דלאו להקריב ונראה כמקדש קדשים בחוק מ"א ע"ש:
(ד) צמחון. חזו טוב יומר מהטעם. לעני מרגול דמבייש שלי"ה
ומהרי"ל והמנהג ליתן מעשר לא יקח זה הפדיון ממעות מעשר אלא
ממעות עצמו שלי"ה: (ה) נזקקה. והנזקה שנתפין שם הוא פדיון
הכפרות לעט. ואם כן ראו לתת כפ"י ערך הכפרות שיש לו מ"א.
וה"ל דא"ל חסידות שם רק: מה שמוסד מקדמונים מאמר דא"ל
סמחון מ"א וז"ל ג"כ דה"ה בערי"ה: (ו) וסוף. וז"ל כחז"ל למעט
דבר זה. דנראה כמקדש קדשים בחוק ע"ש: (ז) חורקין. שדרך

באר היטב
המוכן כיום לכל מי עיין מט"מ: (ג) לגנים, ומ"מ אין לחזור
אחר לגנים דוקא דהו' כעין דרכי האמורי אלא אם חזרנו לו. לכן
יקח צ"מ. ואם אין לו מרגול יקח שאר בע"מ והגיס אכל לא מוריס
וגנ' יונה דלאו להקריב ונראה כמקדש קדשים בחוק מ"א ע"ש:
(ד) צמחון. חזו טוב יומר מהטעם. לעני מרגול דמבייש שלי"ה
ומהרי"ל והמנהג ליתן מעשר לא יקח זה הפדיון ממעות מעשר אלא
ממעות עצמו שלי"ה: (ה) נזקקה. והנזקה שנתפין שם הוא פדיון
הכפרות לעט. ואם כן ראו לתת כפ"י ערך הכפרות שיש לו מ"א.
וה"ל דא"ל חסידות שם רק: מה שמוסד מקדמונים מאמר דא"ל
סמחון מ"א וז"ל ג"כ דה"ה בערי"ה: (ו) וסוף. וז"ל כחז"ל למעט
דבר זה. דנראה כמקדש קדשים בחוק ע"ש: (ז) חורקין. שדרך

(ח) משנה ברורה
מס"ך שם מלאך הממונה על המים: (ד) בתרגומים לבנים. ומ"מ
אין לחזור אחרי לגנים דוקא. כמו שנהגין אנשים שמהדרין אחריהם
צומר ועומקן בוקר והוא מדרכי האמורי וסוף ע"מ: אלא אם יש
ממילא לקנות נזקק שאר מרגוליס יקנה אוסו ולא יאמר כלום
(ה) ונהגו
אלי (ו) ואם יודע כי שלט יבטיח יכול ליתן לו העופות עצמם: שלפעמים נהגו יומר שהוא הנהגה שא"ל לטרות: (ז) בממון שנתפין
וכו'. ר"ל שצריך (ד) דמי שיוז הכפרות שמתן והלקי דמי השויר לעמים (טו) והיינו אם היכולת דבר. וכתב האמרונים דמי שפורה
אוסו ויש דבר מעשר שלו לא יפדה זהם רק צמעות של חולין: (ז) על הקברות ולהרבות. ויכול ליתן (טז) זה ממעות פדיון
הכפרות (ח) ואין להרבות שם בחמימות רק מה שמוסד מהקדמונים שהרי א"ל היום חמטן: (ח) וסוף ידיו עליו. ויש שכתב (י) שם
למעט דבר זה דנראה כמקדש קדשים וסוף בחוק (יט) ואחרים כמו שאין למוט. לזה כיון שהמרגול אינו ראו למוט: (ט) חורקין. שדרך
המרגוליס ליתן מן הגול וזו המעשים הם הכלים הראשונים שמקבלים הגול (כ) לכן מרחיקין עצמם מלאכלם כדי ליתן אל לב הרפיק
מן הגול (כא) וגם משום רשמיות כשם שמרסם על הדברים לפרטן ירחמו עליו מן השמים:

א צריך לפייסו. דגם כזה עבר על איסור דאונאה דצ"ה (א) והנה לע"פ שגם בשאר ימות השנה מחוייב לפייס למי שפגע
בגדו מ"מ אם אין לו פנאי הוא ממתין לפייסו על יום אחר אצל בעיה"כ מחוייב לתקן הכל כדי שיתר מכל עומוסו בדכתיב
כי כיום הזה יכפר עליכם מכל חטאיכם וגו'. וכ"ש אם יש צדו (ב) מן הגול ואונאה וכו' דבר הנוגע צמחון יראה לתקן [דזהו
המקורב הגדול על האדם כמו שאמרו"ל סאה מלא: טעות מי מקטרב גול מקטרב נראה] ואם יש לחברו צדו צמחון שיש לו חביבה עליהם
יודיעו אע"פ שחברו לא ידע מזה כלל ועכ"פ יקרה לפני הכב ומ"ץ הענין בשלימות ובאמת בלא שקר ובאשול האין להחנותו כלל: על דבר
כל דבר צמחון לא יסמוך על הוראתו כי הנהי"ר יש לו המירס הרבה [מ"א]: (ב) לפייסו: וכוון (ג) שילך בעצמו אליו ולא ישלח תמלה אמצעי שיראה
לקבל פיוסו ואם קשה עליו ליתן בעצמו תמלה או שידע שיומר קרוב הפיוס ע"י איש אמצעי שימווך צויהם יכול לעשות ע"י אמצעי: (ג) יחזור
וילך. והיינו בכל פעם (ד) צמחון ריחו אחר ובשעת נזקק ממילה נכרך לפרט מה שחטא לחברו אם לא כשיודע שחברו יבטיח מזה
כשיפרט החטא או לא יפרט אוסו (ה) וזו שהוא מבקש ממילה מרבים בכלל אינו יוצא אם יודע שפעה לחמה ימיד נפרס: (ד) ואם אינו
מתפייס בשלשה פעמים. ר"ל באופן זה ע"י ריחי אנשים: (ה) אינו זקוק לו. ואם רנה לפייסו יומר (ו) רשאי אם אין שם ציון המורה:
(פני)

* יחזור וילך וכו' ובכל פעם וכו'. הנה מלשון הפוס"ע משמע שחייב בעצם
לראות שמתקן ממילה. ירא עמו שלש ב"א אבל מלשון הרמב"ם
נראה דנפסע הראשון יך נעלמו אולי יחמו לו ואפי' יך ג"פ וילך עמו
ג' ג' אדם וילדיהו. הו' דאמר צמחון. מנו מחברו. אל יקח
[אמרונים]. כמו האמרונים אם אין לו מרגול וקח אוסו או שאר צ"מ (יט) שליטתו ראוים להקריב למוט וי"א שפילו דגים: (ה) ונהגו
ליתן כמשי"כ וסוף צדקה פרוק וכו' ובאמת לפדוף טוב יותר (יב) שלא יבטיחו העמים שיאמר זה נתן עונומי על ראשו ושלמו
אלי (יג) ואם יודע כי שלט יבטיח יכול ליתן לו העופות עצמם: שלפעמים נהגו יומר שהוא הנהגה שא"ל לטרות: (ז) בממון שנתפין
וכו'. ר"ל שצריך (ד) דמי שיוז הכפרות שמתן והלקי דמי השויר לעמים (טו) והיינו אם היכולת דבר. וכתב האמרונים דמי שפורה
אוסו ויש דבר מעשר שלו לא יפדה זהם רק צמעות של חולין: (ז) על הקברות ולהרבות. ויכול ליתן (טז) זה ממעות פדיון
הכפרות (ח) ואין להרבות שם בחמימות רק מה שמוסד מהקדמונים שהרי א"ל היום חמטן: (ח) וסוף ידיו עליו. ויש שכתב (י) שם
למעט דבר זה דנראה כמקדש קדשים וסוף בחוק (יט) ואחרים כמו שאין למוט. לזה כיון שהמרגול אינו ראו למוט: (ט) חורקין. שדרך
המרגוליס ליתן מן הגול וזו המעשים הם הכלים הראשונים שמקבלים הגול (כ) לכן מרחיקין עצמם מלאכלם כדי ליתן אל לב הרפיק
מן הגול (כא) וגם משום רשמיות כשם שמרסם על הדברים לפרטן ירחמו עליו מן השמים:

א צריך לפייסו. דגם כזה עבר על איסור דאונאה דצ"ה (א) והנה לע"פ שגם בשאר ימות השנה מחוייב לפייס למי שפגע
בגדו מ"מ אם אין לו פנאי הוא ממתין לפייסו על יום אחר אצל בעיה"כ מחוייב לתקן הכל כדי שיתר מכל עומוסו בדכתיב
כי כיום הזה יכפר עליכם מכל חטאיכם וגו'. וכ"ש אם יש צדו (ב) מן הגול ואונאה וכו' דבר הנוגע צמחון יראה לתקן [דזהו
המקורב הגדול על האדם כמו שאמרו"ל סאה מלא: טעות מי מקטרב גול מקטרב נראה] ואם יש לחברו צדו צמחון שיש לו חביבה עליהם
יודיעו אע"פ שחברו לא ידע מזה כלל ועכ"פ יקרה לפני הכב ומ"ץ הענין בשלימות ובאמת בלא שקר ובאשול האין להחנותו כלל: על דבר
כל דבר צמחון לא יסמוך על הוראתו כי הנהי"ר יש לו המירס הרבה [מ"א]: (ב) לפייסו: וכוון (ג) שילך בעצמו אליו ולא ישלח תמלה אמצעי שיראה
לקבל פיוסו ואם קשה עליו ליתן בעצמו תמלה או שידע שיומר קרוב הפיוס ע"י איש אמצעי שימווך צויהם יכול לעשות ע"י אמצעי: (ג) יחזור
וילך. והיינו בכל פעם (ד) צמחון ריחו אחר ובשעת נזקק ממילה נכרך לפרט מה שחטא לחברו אם לא כשיודע שחברו יבטיח מזה
כשיפרט החטא או לא יפרט אוסו (ה) וזו שהוא מבקש ממילה מרבים בכלל אינו יוצא אם יודע שפעה לחמה ימיד נפרס: (ד) ואם אינו
מתפייס בשלשה פעמים. ר"ל באופן זה ע"י ריחי אנשים: (ה) אינו זקוק לו. ואם רנה לפייסו יומר (ו) רשאי אם אין שם ציון המורה:
(פני)

* יחזור וילך וכו' ובכל פעם וכו'. הנה מלשון הפוס"ע משמע שחייב בעצם
לראות שמתקן ממילה. ירא עמו שלש ב"א אבל מלשון הרמב"ם
נראה דנפסע הראשון יך נעלמו אולי יחמו לו ואפי' יך ג"פ וילך עמו
ג' ג' אדם וילדיהו. הו' דאמר צמחון. מנו מחברו. אל יקח
[אמרונים]. כמו האמרונים אם אין לו מרגול וקח אוסו או שאר צ"מ (יט) שליטתו ראוים להקריב למוט וי"א שפילו דגים: (ה) ונהגו
ליתן כמשי"כ וסוף צדקה פרוק וכו' ובאמת לפדוף טוב יותר (יב) שלא יבטיחו העמים שיאמר זה נתן עונומי על ראשו ושלמו
אלי (יג) ואם יודע כי שלט יבטיח יכול ליתן לו העופות עצמם: שלפעמים נהגו יומר שהוא הנהגה שא"ל לטרות: (ז) בממון שנתפין
וכו'. ר"ל שצריך (ד) דמי שיוז הכפרות שמתן והלקי דמי השויר לעמים (טו) והיינו אם היכולת דבר. וכתב האמרונים דמי שפורה
אוסו ויש דבר מעשר שלו לא יפדה זהם רק צמעות של חולין: (ז) על הקברות ולהרבות. ויכול ליתן (טז) זה ממעות פדיון
הכפרות (ח) ואין להרבות שם בחמימות רק מה שמוסד מהקדמונים שהרי א"ל היום חמטן: (ח) וסוף ידיו עליו. ויש שכתב (י) שם
למעט דבר זה דנראה כמקדש קדשים וסוף בחוק (יט) ואחרים כמו שאין למוט. לזה כיון שהמרגול אינו ראו למוט: (ט) חורקין. שדרך
המרגוליס ליתן מן הגול וזו המעשים הם הכלים הראשונים שמקבלים הגול (כ) לכן מרחיקין עצמם מלאכלם כדי ליתן אל לב הרפיק
מן הגול (כא) וגם משום רשמיות כשם שמרסם על הדברים לפרטן ירחמו עליו מן השמים:

שער הציון
(יט) מ"א: (יז) שם: (יח) מ"א: (יט) מ"א: (כ) מ"א: (כא) ע"ו:
(א) מעה אפרים: (ב) וראה פסוק דבאיסור גול ואונאה והי"ב ידוע שהוא לאו היתק לעשה דזהי"ב אם הגוילה אין רשאי להמתין עד עיוס"כ דכל שעה
ושעה יש עליו חיוב עשה זו דהוא מקוץ על לאו והזמיה דכל עשה לאורייתא שחייב ח"ל לפשוטו ברא ונתן כמו לנג והמ"ו וק"ש וכוונה וכ"ש בה שעבר
מתחלה על לאו לאורייתא: (ג) עיין ברי"ם בשם ע"י ופר"מ וא"ר ומט"א: (ד) אמרונים: (ה) מעה אפרים: (ו) צ"מ מ"א והגרי"ל דלא כפר"מ:

שער הציון
(יט) מ"א: (יז) שם: (יח) מ"א: (יט) מ"א: (כ) מ"א: (כא) ע"ו:
(א) מעה אפרים: (ב) וראה פסוק דבאיסור גול ואונאה והי"ב ידוע שהוא לאו היתק לעשה דזהי"ב אם הגוילה אין רשאי להמתין עד עיוס"כ דכל שעה
ושעה יש עליו חיוב עשה זו דהוא מקוץ על לאו והזמיה דכל עשה לאורייתא שחייב ח"ל לפשוטו ברא ונתן כמו לנג והמ"ו וק"ש וכוונה וכ"ש בה שעבר
מתחלה על לאו לאורייתא: (ג) עיין ברי"ם בשם ע"י ופר"מ וא"ר ומט"א: (ד) אמרונים: (ה) מעה אפרים: (ו) צ"מ מ"א והגרי"ל דלא כפר"מ:

